

Nr 14.

Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande i anledning av väckt motion angående omprövning av reglerings- och ransoneringsystemet.

I en inom första kammaren väckt, till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 235, av herr *Mannerskantz*, har hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om omprövning av reglerings- och ransoneringsystemet och om tillämpning i den mån detta är möjligt av ett friare och smidigare system.

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet har inhämtat yttranden över motionen från livsmedelskommissionen, handelskommissionen, bränslekommissionen, länsstyrelserna i Västernorrlands, Malmöhus och Göteborgs och Bohus län, Kooperativa förbundet och Sveriges köpmannaförbund, varjämte Stockholms handelskammare till utskottet översänt en skrivelse till statsrådet och chefen för handelsdepartementet rörande översyn av krisförvaltningens organisation.

Livsmedelskommissionen meddelar, att med anledning av motionen ett sammanträde hållits med det inom kommissionen verksamma handelsrådet, i vilket även andra representanter för handeln än rådets ordinarie ledamöter deltog, varvid det rådde en samstämmig uppfattning att det icke kunde anses lämpligt att utbyta det nuvarande inarbetade ransoneringsystemet mot något nytt system. På förfrågan från kommissionens ordförande, hurvida handelns organisationer vore intresserade av att en särskild kommitté tillsattes med uppgift att företaga en översyn över ransoneringarna och föreslå omläggningar, förklarade deltagarna i sammanträdet, att handeln icke önskade någon dylik kommitté utan föredroge att liksom hittills vid sammanträden med kommissionen framföra sina synpunkter och önskemål. I anslutning till vad i motionen anföres om nödvändigheten av att återväcka allmänt spridd aktiv lojalitet mot de nödvändiga regleringarna framhåller kommissionen att i början av innevarande år igångsattes en omfattande upplysnings- och lojalitetskampanj i syfte att stärka ransoneringsmoralen. Det är enligt kommissionens mening icke lämpligt och ändamålsenligt att nu vidtaga en allmän omprövning av reglerings- och ransoneringsystemet.

Handelskommissionen delar motionärens mening att regleringarna i möjligaste mån böra givas formen av allmänna bestämmelser med undvikande av individuella prövningar, men inom kommissionens verksamhetsområde måste dock i regel ett individuellt ansöknings- och prövningssystem tillämpas för att kommissionen skall kunna avgöra om och i vad mån import- och exportanspråk skola kunna tillgodoses. Kommissionen har nyligen beslutat tillsätta en kommitté med uppgift att undersöka, vilka förenklingar och förbättringar som kunna vidtagas i licensieringsystemet.

Bränslekommissionen hyser visserligen den uppfattningen, med stöd av den erfarenhet kommissionen vunnit, att en utredning i av motionären åsyftad riktning för kommissionens del sannolikt icke skulle leda till några mera väsentliga organisatoriska förändringar, men med hänsyn till de många olika omständigheter, som inverka på frågans bedömande, anser sig kommissionen likväl sakna anledning motsätta sig en omprövning av reglerings- och ransoneringsystemet.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län framhåller, att efterkrigstidens tvångshushållning väsentligen är betingad av valutasvårigheter men att deras betydelse för folkhushållet icke inses av medborgarna i gemen lika lätt som de på sin tid ofrånkomliga följderna av handelsspårren. En brett lagd, lättbegriplig upplysningskampanj skulle måhända kunna klarlägga orsakssammanhangen. Men därutöver lära ändå fordras åtgärder från statsmakternas sida i syfte att i möjligaste mån förenkla systemet. Länsstyrelsen delar motionärens mening att en översyn av hela systemet bör ske.

Länsstyrelsen har bilagt ett yttrande från Västernorrlands och Jämtlands handelskammare, vilken säger sig dela motionärens uppfattning att det åligger myndigheterna att genom upplysning i rätt tid ge konsumenterna riktiga och sanna informationer om läget samt därvid klart ange varför man måste ordna på sätt som sker.

Länsstyrelsen i Malmöhus län har låtit Skånes handelskammare och länsarbetsnämnden i Malmöhus län avge yttranden och inskränker sig för egen del till att hävda den uppfattningen, att regeringen med noggrannhet följer den av motionären upptagna frågan och därvid vidtager alla åtgärder i syfte att, då så låter sig göra, begränsa restriktionerna och åstadkomma tänkbara förenklingar.

Skånes handelskammare anför, att det skulle vara önskvärt att få till stånd en allmän omprövning av hela reglerings- och ransoneringsystemet men att det icke synes antagligt att med den sammankoppling som nu skett mellan den ekonomiska politiken och regleringsväsendet en allsidig och förutsättningslös omprövning kan ske innan en mera allmän samling vunnits om det mål den ekonomiska politiken bör fullfölja. Då härtill kommer att numera initiativ tagits till att på visst område, nämligen beträffande byggnadsregleringen, underkasta systemet en mera ingående granskning samt framställning gjorts om en liknande översyn beträffande priskontrollen, bör frågan om en allmän översyn av regleringsystemet tills vidare lämpligen anstå.

Länsarbetsnämnden i Malmöhus län uppehåller sig vid byggnadsregleringen och framhåller att enighet synes råda om dess allmänna existensberättigande men anser att större smidighet i tillämpningen borde vara möjlig och att de i motionen antydda decentraliseringsmöjligheterna böra uppmärksammas. Det s. k. kvotsystemet för byggnadsverksamheten i de olika länen synes inte endast böra utvidgas utan länsarbetsnämnderna böra samtidigt erhålla större frihet att inom ramen för kvoterna handla med hänsyn till de lokala betingelserna.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län åberopar infordrade yttranden

från handelskammaren i Göteborg och poliskammaren. Handelskammaren tillstyrker bifall till motionen under framhållande att om den förordade utredningen kunde medföra att en i detaljerna ingående undersökning kombinerades med en överblick och samordning av hela regleringsområdet, så skulle detta vara av stort värde. Länsstyrelsen anför för egen del bl. a. följande. Att krisregleringarna i och för sig icke äro önskvärda och att de böra avvecklas så snart de icke längre äro av behovet oundgängligen påkallade får anses självklart. Att tillsätta en kommitté för att utreda om och när en avveckling av krisorganisationen skall ske kan väl dock knappast vara lämpligt. En utredning om en förenkling och decentralisering av kontrollorganen och deras arbetssätt kan vara mera motiverad, men länsstyrelsen sätter i fråga om icke förslaget härom är för sent framfört.

Kooperativa förbundet framhåller att förbundets styrelse alltifrån regleringssystemets införande hävdar, att detsamma icke borde bibehållas längre än som är nödvändigt med hänsyn till balansen mellan varutillgång och efterfrågan. I nuvarande läge måste emellertid regleringarna bibehållas därför att efterfrågan på så många områden skulle överstiga tillgången vid nu gällande priser därest ransoneringar och andra regleringar nu avskaffades. Det är nödvändigt att söka åstadkomma en successiv avveckling av regleringarna så snart försörjningsläget på någon punkt så medger. En allmän översyn av hela systemet verkställdes hösten 1946, varefter vissa förenklingar genomfördes. Det är svårt att inse att en förnyad sådan översyn skulle kunna leda till några resultat av praktisk betydelse för den närmaste framtiden.

Sveriges köpmannaförbund anser att en allmän översyn av hela krisförvaltningen bör företagas, att sakkunskapen inom näringslivet bör mera utnyttjas samt att i den mån kontroll måste finnas den insättes där den verkligen behövs.

För egen del för utskottet anföra:

Våra reglerings- och ransoneringsförhållanden med dess många olägenheter ha ofta diskuterats i riksdagen. Tyvärr är det emellertid så, vilket även motionären framhåller, att ingen, som har kännedom om vårt verkliga ekonomiska läge av i dag, vågar räkna med ett omedelbart avskaffande av alla regleringar, reglementeringar och ransoneringar. Under sådana förhållanden måste, säger motionären, en gemensam strävan vara att åstadkomma effektivt verkande regleringar på de områden, där sådana äro oundgängligen nödvändiga. Som det kanske viktigaste medlet härtill uppställer motionären nödvändigheten att återväcka allmänt spridd aktiv lojalitet mot de nödvändiga regleringarna. Mot detta resonemang har utskottet ingen erinran att göra. Motionären påpekar att den praktiska utformningen av regleringsbestämmelserna skapar irritation och att den individuella kontrollen utövas med bristande sakkunskap samt hävdar, att en decentralisering med ökad rätt för lokala organ att träffa avgöranden skulle förenkla systemet. Utskottet vet förvisso, att regleringsbestämmelserna ofta kunna skapa irritation men tvivlar på möjligheten av en sådan utformning av de-

samma, att missnöjesyttringar skulle helt utebli. Det ligger i sakens natur att regleringar och ransoneringar kännas obekväma och betungande. Därmed är dock icke sagt att myndigheterna skulle sakna intresse för att söka utforma och tillämpa bestämmelserna på ändamålsenligaste och för allmänheten minst besvärande sätt. Vad beträffar den individuella kontrollen och handhavandet över huvud av reglerings- och ransoneringsordningen kan väl bristande sakkunskap i vissa fall påvisas, men utskottet förutsätter, att man inom de organ, som skapats för detta ändamål, anstränger sig att förvärva för uppgifterna lämpade personer, företrädesvis hämtade från förvaltningens och näringslivets olika grenar, vilket dock tyvärr icke alltid låter sig göra i brist på kvalificerad arbetskraft.

De spörsmål, som upptagits i motionen, ha redan varit föremål för riksdagens behandling i samband med Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar avseende anslag under folkhushållningsdepartementets verksamhetsområde och med anledning av en motion, II:181, vari hemställdes, att beträffande utnyttjande av regleringar och ransoneringar för uppgifter, som icke vid kristidslagstiftningens genomförande ursprungligen avsågos, den största försiktighet iakttages samt att de tidigare strävandena att avveckla krisförvaltning, regleringar och ransoneringar med all kraft fullföljas. Statsutskottet anförde i sitt utlåtande nr 12, bl. a.: Utskottet utgår från att tillsyn från Kungl. Maj:ts sida utövas över att krisförvaltningen icke erhåller större omfattning än den omständigheterna kräva och att avvecklingsåtgärder vidtagas där så ske kan. Utskottet fann vidare angeläget att alla möjligheter tillvaratagas för att förenkla och förbilliga det administrativa förfarandet kring ransoneringsarna och regleringarna samt uttryckte den förhoppningen, att det utredningsarbete som pågår bedrivs så, att resultat därav snart kan förväntas med avseende å krisförvaltningen. Under hänvisning till vad sålunda anförts fann utskottet, att motionen II:181 icke borde till någon riksdagens åtgärd föranleda. Utskottets hemställan bifölls av riksdagen.

Som framgår av livsmedelskommissionens yttrande har i anledning av föreliggande motion ett sammanträde hållits med det inom kommissionen verksamma handelsrådet, i vilket även andra representanter för handeln än rådets ordinarie ledamöter deltog, varvid den samstämmiga uppfattningen kom till uttryck, att det icke kunde anses lämpligt vare sig att utbyta det nuvarande inarbetade ransoneringsystemet mot något nytt system eller att handelns organisationer inginge i en särskild kommitté med uppgift att företaga en översyn av ransoneringsarna och föreslå omläggningar. Det må i detta sammanhang erinras om att en sådan översyn skedde hösten 1946, varefter vissa förenklingar genomfördes, och att hos en del kommissioner förmärkes en strävan att genomföra ytterligare förbättringar och förenklingar av systemet.

Utskottet vill livligt understryka den uppfattning, som kommit till uttryck i flera av remissvaren, att regleringssystemet icke bör bibehållas längre än som är nödvändigt med hänsyn bl. a. till den bristande balansen mellan

varutillgång och efterfrågan. Enighet torde råda om önskemålet av en successiv avveckling av regleringarna i den mån förutsättningar härför uppstå. Då Kungl. Maj:ts uppmärksamhet redan riktats på angelägenheten av att alla möjligheter tillvaratagas för att förenkla och förbilliga det administrativa förfarandet kring ransoneringsarna och regleringarna, så länge de måste upprätthållas, finner utskottet motionen besvarad och hemställer,

att förevarande motion, I: 235, icke måtte föranleda någon första kammarens åtgärd.

Stockholm den 19 maj 1948.

På utskottets vägnar:
VERNER SÖDERKVIST.

Närvarande:

Herrar Söderkvist, Andersson, Gustav Emil, Persson, Einar, Nilsson, Ernst Hjalmar, Arrhén, Petersson och Sandberg.

Reservation

av hr *Arrhén*, som ansett, att utskottets uttalande bort ha följande lydelse:

»Våra reglerings- och ransoneringsförhållanden — — — obekväma och betungande.»

Av infortrade remissyttranden framgår, att man visserligen genomgående är medveten om de brister, som vidlåda det nu fungerande reglerings- och ransoneringsystemet men samtidigt, att man har delade meningar om behovet av den omprövning, som motionären förordar. Fyra av nio hörda instanser förordade emellertid en dylik, under det att de övriga ställa sig avisande eller avvaktande.

Utskottet har för sin del ansett, att det skulle vara av värde att, i likhet med vad motionären och flera av de hörda remissinstanserna förordade, från nya utgångspunkter upptaga förhållandena inom reglerings- och ransoneringsystemet till granskning och omprövning. Det synes icke utskottet rimligt att antaga, att berörda krisorgan själva äro mest lämpade att åstadkomma nödig rättelse i de avseenden, som mest påkallat allmänhetens uppmärksamhet, icke heller att enbart lita till Kungl. Maj:ts möjligheter att uppmärksamamt följa utvecklingens detaljer på området. Tyvärr synes det icke

heller fullt klart, om icke ett system med statliga regleringar och ransoneringar på sina håll betraktas såsom ett oundvikligt led i näringslivets framtida arbetsbetingelser.

Med hänsyn till dylika överväganden synes det vara lämpligt, att ett från krisorganen helt fristående forum tillskapas för att med uppmärksamhet följa utvecklingen på krisförvaltningens område och med särskild uppgift, dels att verkställa en allmän översyn för att klargöra vilka regleringar, som redan nu kunna vara mogna för ett avförande ur systemet, dels att i framtiden föreslå tidpunkten för andra regleringars upphörande, dels att upptaga förslag till förenklingar inom det nuvarande regleringssystemet till bedömande. Ett dylikt organ, vilket alltså hade själva *avvecklingen* av regleringarna till sin centrala uppgift, hade i dagens läge säkerligen en angelägen roll att fylla. Av särskild vikt är, att ett dylikt organ erhöll möjlighet att motverka »den snedvridning av produktionen, som med nödvändighet följer av statlig priskontroll», vilken Kooperativa förbundet i sitt remissvar betecknar som en av de farligaste vådorna i det nu tillämpade systemet.

Det förefaller, som om den åtgärd, vilken här föreslagits icke minst av folkpsykologiska skäl är värd att förordas med hänsyn till den ökade miss-tron mot reglerings- och ransoneringsystemet över huvud taget, vilken särskilt på sista tiden med stor styrka gjort sig gällande. Det är likaledes antagligt, att ett dylikt initiativ skulle hälsas med tillfredsställelse av näringslivets folk och utöva ett förmånligt inflytande på produktionslivet.

Utskottet hemställer alltså,

att första kammaren med anledning av motionen I: 235 ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om omprövning av reglerings- och ransoneringsystemet och om tillämpning i den mån detta är möjligt av ett friare och smidigare system.